

UNITAT 6

Títol V. Violència masclista

CONTINGUTS

-
- 1. Conceptualització**
 - 2. Formació, prevenció i protecció**
 - 3. Mesures destinades a les dones víctimes de violència masclista**
 - 4. Bibliografia**

1. Conceptualització

El títol V està dedicat a la violència masclista. S'hi disposen mesures d'investigació, formació i prevenció, i s'hi regula el dret a la protecció efectiva, a l'atenció i a l'assistència psicològica a través dels centres d'informació i assessorament a les dones i dels serveis d'acollida per a víctimes de violència masclista.

Seguint amb la tasca de definició que impregna tot el text de la Llei 11/2016, en el primer article que es fa menció de la violència masclista, es defineix de forma extensa què s'ha d'entendre per aquesta. Així, segons l'article 65, «als efectes d'aquesta llei, s'entén per violència masclista la que, com a manifestació de la discriminació, la situació de desigualtat i les relacions de poder dels homes sobre les dones, s'exerceix sobre aquestes pel fet mateix de ser dones». La llei estableix el seu abast tot acte de violència per raó de sexe que sigui, o que sigui potencialment susceptible de produir un perjudici o sofriment en la salut física, sexual o psicològica, i inclou les amenaces d'aquests actes, la coerció i les privacions arbitràries de la seva llibertat, tant si es produeixen en la vida pública com en la privada. De manera innovadora, i en resposta a moltes peticions per diverses organitzacions i entitats que treballen per garantir els drets de les dones, s'inclou a les filles i els fills de la mare víctima de violència dins la mateixa categoria de víctimes. Així la llei ve a actualitzar la protecció cap a col·lectius que abans no eren considerats com a víctimes, especialment els menors, els infants de les víctimes, i amplia el concepte de violència masclista d'acord amb els protocols internacionals amb origen al Conveni d'Istanbul, de 2011. En aquest sentit, es considerarà violència masclista tant el feminicidi, és a dir, l'assassinat comès sobre la dona, així com l'assetjament i les agressions sexuals, la violència contra els drets sexuals i reproductius, la tracta de dones i nines, l'explotació sexual, la mutilació genital femenina, i les violències que atempten contra els drets de les dones en general. La llei estableix aquest llistat:

a) Violència física, que inclou qualsevol acte de força contra el cos de les dones, amb resultat o risc de produir lesió física o dany, exercida per qui sigui o hagi estat cònjuge seu o per qui hi estigui o hi hagi estat lligat per una relació d'afectivitat anàloga, fins i tot sense convivència. Així mateix, tenen la consideració d'actes de violència física contra les dones els que exerceixen els homes en el seu entorn familiar o en el seu entorn social o laboral.

b) Violència psicològica, que inclou qualsevol conducta, verbal o no verbal, que produeix en les dones desvaloració o patiment, a través d'amenaques, humiliacions o vexacions, exigència d'obediència o submissió, coerció, insults, control, aïllament, culpabilització o limitacions del seu àmbit de llibertat, exercida per qui sigui o hagi estat cònjuge seu o per qui hi estigui o hi hagi estat lligat per una relació d'afectivitat anàloga, fins i tot sense convivència. Així mateix, tenen la consideració d'actes de violència psicològica contra les dones els que exerceixen els homes en el seu entorn familiar o en el seu entorn social o laboral.

c) Violència econòmica, que inclou la privació intencionada, i no justificada legalment, de recursos per al benestar físic o psicològic de les dones i de les seves filles i els seus fills o la discriminació en la disposició dels recursos compartits en l'àmbit de la convivència de parella.

d) Violència sexual, abusos sexuals i agressions sexuals, que inclouen qualsevol acte de naturalesa sexual forçada per l'agressor o no consentida per les dones: la tracta d'éssers humans amb fins d'explotació sexual, la imposició, mitjançant la força o amb

intimidació, de relacions sexuals no consentides, i l'abús sexual o qualsevol acte que impedeix a les dones exercir lliurement la sexualitat, amb independència que l'agressor tingui relació conjugal, de parella, afectiva o de parentiu amb la víctima o no.

e) Violència simbòlica, que inclou les icones, representacions, narratives, imatges, etc., que reproduïxen o transmeten relacions de dominació dels homes respecte de les dones, així com desigualtats de poder entre sexes i de segregació.

f) Femicidi, assassinat de dones pel fet de ser dones, al marge que hi hagi o hi hagi hagut relació de parella.

g) Mutilació genital femenina: qualsevol procediment que impliqui o pugui implicar una eliminació total o parcial dels genitals femenins o hi produeixi lesions, encara que existeixi consentiment exprés o tàcit de la dona o nina.

El fet de definir i prendre's tanta cura en el que s'ha d'entendre per violència masclista, posa a la nova Llei d'igualtat balear a l'alçada de les més actualitzades lleis autonòmiques en la matèria, com per exemple, la recent llei andalusa d'igualtat.

No sols la llei imposa la eradicació d'aquesta violència en totes les seves formes de manifestació, sinó que el text disposa també el deure a les administracions públiques de les Illes Balears ha promoure la investigació sobre les causes, les característiques, les dificultats per identificar els problemes i les conseqüències de les diferents formes de violència sexista. No només estableix el seu àmbit d'actuació a la investigació o recollida de dades, a més la fa responsable de la eficàcia i la idoneïtat de les mesures existents en aquest sentit, i en cas d'haver-ho de fer, millorar, actualitzar i reparar els efectes erronis. En aquest sentit, s'assenyala directament a

l'Institut Balear de la Dona que anualment, haurà d'elaborar, amb la ajuda i complicitat de les administracions públiques implicades, una valoració i avaluació detallada dels recursos existents a la comunitat autònoma en matèria de violència contra les dones, les seves filles i els seus fills, que s'haurà de presentar periòdicament davant el parlament de les Illes Balears.

2. Formació, prevenció i protecció

El compromís de la llei no s'estén només als actes que pugui dur a terme l'Administració o als actes antijurídics que es puguin dur a terme sota les seves competències, sinó que el compromís és també intern, en el que respecta a la seva composició i formació. Tant es així que, l'article 67, estableix que els òrgans competents en matèria de formació del personal de les administracions públiques de les Illes Balears, en col·laboració amb l'Institut Balear de la Dona, han d'elaborar un diagnòstic periòdic per conèixer el grau de formació del seu personal i, d'acord amb aquest diagnòstic, i per tal de millorar els seus coneixements en torn a totes les actualitzacions existents, han de modificar la seva programació formativa. En aquesta formació també s'hi inclou als cossos policials que dependent de les administracions públiques, per tal de que tot el personal que pugui intervenir en l'atenció a les víctimes de violència de gènere disposin de la formació bàsica adequada en matèria de violència masclista i de la formació i la capacitació específiques i permanents en matèria de prevenció, assistència i protecció de les dones que pateixen violència masclista. Però no només es fa referència a les entitats públiques, la llei estableix que s'ha de fomentar específica sobre violència masclista i tots els conceptes i possibilitats que l'envolten, al personal de organitzacions i empreses privades.

Seguint amb la idea de formació específica i continuada de tots els agents que d'una manera o una altre, poden intervenir en el cas de aparèixer un cas de violència masclista, la llei a més de les mesures que disposa, convida

a les administracions públiques de les Illes Balears, ha dur a terme campanyes de sensibilització que incloguin un conjunt d'accions pedagògiques i comunicatives destinades a generar canvis i modificacions en les actituds de la població que permetin avançar cap a l'eradicació de la violència masclista; un conjunt d'accions orientades a evitar o reduir la incidència de la problemàtica de la violència masclista per mitjà de la reducció dels factors de risc, inclòs el treball específic amb agressors, i impedir-ne així la normalització, i també accions destinades a sensibilitzar la ciutadania sobre aquesta problemàtica. Totes aquestes activitats estan destinades a dotar d'una major capacitat de prevenció al conjunt social, millorant les seves conductes i fent arribar la problemàtica d'aquesta xacra a tots els estaments de la societat. Cal recordar que la sensibilització, i per tant la prevenció, són aspectes fonamentals a l'hora de tractar i detectar els casos de violència masclista.

Per a millorar la protecció de les víctimes, es crearà, a càrrec dels cossos i les forces de seguretat, un sistema de recollida de dades unificat i accessible d'atenció u una finestra per a dones víctimes de violència de gènere. A més d'aquestes responsabilitats, els cossos i forces de seguretat rebran tots els recursos i protocols necessaris per tal d'aconseguir la màxima eficàcia en la intervenció en casos de violència masclista i derivar-les cap als recursos psicosocials i orientatius existents i, especialment, en relació amb l'execució i el control de les mesures judicials adoptades per protegir les dones afectades.

L'article 70 de la nova llei balear d'igualtat obliga a les administracions públiques a establir centres d'informació i assessorament a les dones que reflecteixin les tres dimensions de l'atenció que s'hi farà: social, psicològica i jurídica. Aquets nous centres, a més, hauran de comptar amb serveis d'assistència psicològica i jurídica específica, amb personal qualificat a l'efecte. En concret, s'han de comptar amb professionals dels àmbits del dret, la psicologia i el treball social, amb formació específica en igualtat i violència masclista. Per tal de millorar el seu rendiment, l'Administració de la comunitat autònoma de les Illes Balears ha de coordinar-se amb l'administració de justícia per tal de que en els jutjats competents es

puguin dur a terme proves pericials sobre les dones i les seves filles i els seus fills, sempre que sigui necessari per poder acreditar l'existència i la gravetat del maltractament o de les agressions. La Llei, inclús, estableix un patró a seguir en quant al nombre de centres, establint-hi un per a cada illa com a mínim, i a les illes amb més població, un centre per cada cent mil dones. El comportament d'aquests centres es recollirà reglamentàriament, on s'haurà d'imposar entre d'altres característiques, les ràtios de professionals necessaris per oferir atenció de qualitat a les víctimes d'aquesta violència. Podran beneficiar-se dels serveis d'aquests centres les dones víctimes, els i les menors que estiguin sota la seva pàtria potestat, guarda o tutela, i, si escau, qualsevol altra persona que depengui de les dones víctimes de violència masclista.

En aquest sentit de protecció, el mandat també es fa extensible als consells insulars i als municipis, disposant a l'article 71 l'ordenació dels serveis, mitjans i recursos amb els que han de comptar per combatre aquesta xacra:

1. Els consells insulars i els municipis, en l'àmbit de les seves competències, han de garantir l'existència de serveis d'acollida suficients per atendre les necessitats de protecció i allotjament de les dones víctimes de violència masclista i de les seves filles i els seus fills mentre duri el procés d'atenció.
2. S'ha de garantir un servei integral per a l'atenció de les dones víctimes de violència masclista i les seves filles i els seus fills, per la qual cosa cal disposar dels recursos humans necessaris. Els equips del servei integral han de disposar del personal professional adequat, d'especialistes en treball social, infermeria i educació i de serveis d'assistència psicològica, i han de garantir l'assessorament jurídic i l'orientació laboral.

Com a mínim hi ha d'haver una plaça per cada 3.500 dones.

3. Els serveis d'acollida han de preveure una plaça per cada 3.500 dones a partir de 18 anys. En el cas concret de l'illa de Formentera, els serveis d'acollida han de preveure una plaça per cada 2.500 dones i els seus fills.

4. Com a mínim, els serveis han de complir les característiques següents:

a) Ser accessibles a qualsevol dona, amb les seves filles i els seus fills a càrrec, que sigui víctima de violència masclista i que necessiti protecció i allotjament urgent i temporal, independentment de la seva situació personal, jurídica o social i especialment sense l'exigència d'haver d'interposar una denúncia pels fets patits. b) Disposar de personal suficient per a una primera acollida i per dur a terme tasques d'acompanyament a les víctimes. c) Tenir les condicions de seguretat suficients i necessàries per salvaguardar la integritat física de les víctimes i del seu personal. d) Aplicar els protocols de derivació als serveis ordinaris per intervenir en aquestes situacions. e) Disposar de serveis específics d'atenció per a les i els menors.

5. El Govern de les Illes Balears, a iniciativa de l'Institut Balear de la Dona, ha d'establir reglamentàriament els criteris i les condicions mínimes de qualitat i funcionament dels serveis d'acollida esmentats.

Com a aspecte destacar, s'ha d'extreure el contingut de l'article 72 de la llei. La possibilitat de personar-se com a part l'Administració dins els processos de violència de gènere pareix un aspecte ineludible tal i com ha anat evolucionant la violència masclista en la nostra societat. Ara bé, la llei

11/2016 va una mica més enllà i de la seva redacció literal es pot entendre que aquesta facultat de l'entitat pública es converteix en obligació:

L'Administració de la comunitat autònoma de les Illes Balears s'ha de personar, d'acord amb la legislació processal vigent, en els procediments per actes de violència masclista comesos a les Illes Balears en què es causin la mort o lesions greus a les dones.

El fet que l'Administració s'hagi de personar en els crims de violència contra les dones respon a les cada vegada més preocupant dades sobre les víctimes en la nostra comunitat. També es tracta d'una resposta ajustada al text constitucional, concretament, l'article 106.2 de la Constitució Espanyola de 1978, juntament amb la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de Règim Jurídic de les Administracions Públiques i del Procediment Administratiu Comú, estableix que els particulars tindran dret a la integritat dels seus drets sempre que la lesió sigui conseqüència del funcionament normal o anormal dels serveis públics. Es a dir, no es necessari que el dany que es produeixi sigui producte d'una negligència directa de l'Administració, sinó que només cal que es produeixi com a conseqüència del funcionament dels serveis públics, entenent-se aquets en un sentit ampli i subjectiu, que inclou tota l'activitat i inclús la inactivitat per omissió de la obligació d'actuar de qualsevol Administració pública. Per tant, i en definitiva, davant la constant successió de víctimes a la nostra comunitat, l'Administració ha de prestar tots els seus esforços i emprar totes les seves possibilitats per tal d'aconseguir eradicar aquesta violència. Amb això no s'afirma que l'Administració tingui una responsabilitat genèrica per no haver evitat el delicte en qüestió, sinó que aquesta ha d'intervenir mitjançant totes les vies que tingui al seu abast, i una d'elles es personar-se ens els processos de violència masclista que es donin al territori de la comunitat autònoma de les Illes Balears.

3. Mesures destinades a les dones víctimes de violència masclista

La Llei 11/2016, dels articles 74 al 77, es defineixen una sèrie de mesures destinades a restablir els drets i la integritat de les dones víctimes de violència masclista:

- Les prestacions econòmiques per cobrir despeses d'urgència social han de tenir en compte l'especificitat de les situacions derivades de violència masclista.
- Les dones víctimes de violència de gènere han de ser considerades sector preferent en l'accés a habitatges protegits de promoció pública. El Govern de les Illes Balears ha de fixar reglamentàriament aquest tracte preferent en l'adjudicació d'habitatges finançats amb fons públics a les dones que s'han vist obligades a deixar el seu habitatge com a conseqüència d'haver patit violència masclista.
- El Govern de les Illes Balears ha de promoure la contractació laboral de les víctimes de violència masclista, i també que es constitueixin com a treballadores autònomes. S'establiran reglamentàriament les condicions perquè les dones víctimes de violència masclista puguin accedir a cursos de formació per a l'ocupació que financin totalment o parcialment les administracions públiques de les Illes Balears.
- Les dones víctimes de violència masclista, i els seus fills i filles, han de tenir un tracte preferent en l'accés a les escoles finançades totalment o parcialment amb fons de les administracions públiques, amb garantia del dret a l'escolarització immediata, i també en l'accés a beques per a les seves filles i els seus fills i a altres ajuts o serveis que hi hagi en l'àmbit educatiu.
- El Govern de les Illes Balears, per mitjà de l'Institut Balear de la Dona, ha d'elaborar i desenvolupar, juntament amb la resta

d'administracions i institucions competents, els protocols d'intervenció per a l'atenció a les víctimes de violència masclista.

Per accedir a aquestes prestacions, seran mitjans de prova qualificats les sentències de qualsevol ordre jurisdiccional, tot i que nos sigui ferma; les ordres de protecció vigents; i el informes de la Inspecció de Treball i Seguretat Social. La llei estableix què donat el cas de no poder-se assabentar de cap d'aquets mitjans de prova, seran criteris vàlids els següents:

- a) Qualsevol mesura judicial cautelar de protecció, seguretat o d'assegurament vigent.
- b) L'atestat elaborat per les forces i els cossos de seguretat que han presenciat directament alguna manifestació de violència masclista.
- c) L'informe del Ministeri Fiscal.
- d) L'informe mèdic, infermer o psicològic d'una o un professional col·legiat, en el qual consti que la dona ha estat atesa en algun centre sanitari per causa de violència masclista.
- e) L'informe dels serveis públics amb capacitat d'identificació de les situacions de violència masclista. Es reconeix aquesta capacitat als serveis socials comunitaris i a les unitats especialitzades en les forces i els cossos de seguretat.
- f) L'informe de l'Institut Balear de la Dona i dels departaments competents en aquesta matèria dels consells insulars.
- g) Qualsevol altre mitjà establert en alguna disposició legal.

La Llei amb la finalitat d'eradicar la violència masclista parteix de la premissa que els drets de les dones són drets humans. La violència masclista és una greu vulneració d'aquests drets i un impediment perquè les dones puguin assolir la plena ciutadania, l'autonomia i la llibertat. La finalitat bàsica de la nova Llei balear d'igualtat és establir els mecanismes per contribuir a l'eradicació de la violència masclista que pateixen les dones i reconèixer i avançar en garanties respecte al dret bàsic de les dones a viure sense cap manifestació d'aquesta violència.

4. Bibliografia

Cabrera Mercado, R.; Carazo Líebana, M.J. (2016). *Análisis de la legislación autonómica sobre violencia de género*. Universidad de Jaén.

Estatut d'Autonomia de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears

Llei 11/2016, de 28 de juliol, d'igualtat de dones i homes

Llei Orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes.